STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 08877

LIDER FUN GETO

Abraham Sutzkever

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אברהם סוצקעווער

לידער פֿון געטאָ

איקוף פארלאג

PRINTED IN U. S. A.

געדרוקט אין 2,000 עקזעמפּליאַרן

1946

ABRAM SUCKEVER

LIEDER FUN GETTO

New York 3, N. Y., Ycuf

209

אברהם סוצקעווער

געצייכנט פון יאַנקל אַדלער, 1937.

אינהאַלט

זייט

צו די לייענער—פון איקוף־פאַרלאַג 5
אַ שטים פון האַרץ 7
ביי אַ וואַרעמען בערגעלע 8
די שאַרפע ליפּן 9
די גראָע קרוין 10
צוויי סטראָפן 11
יעדע שעה, יעדער טאָג 12
גלוסט זיך מיר צו טאָן אַ תפילה 13
פאַרברענטע פּערל 14
בלעטלעך אַש 15
צום קינד 16
ווי אַזוי ? 18
נאָכן טויט 19
זאַנגען 20
אויפן טויט פון יעקב גערשטיין 22
יהואש 24
פאַרנאַכט 26
קערנדלעך ווייץ 27
דער דיכטער 29
דער נביא 30
ביסט דאָ 31

צו די לייענער

צוריק מיט אַ דריי חדשים איז דערשינען אין איקוף־פאַרלאַג די זאַמלונג לידער און פּאָעמעס „די פעסטונג", געשריבן פון דעם דיכטער אברהם סוצקעווער אין ווילנער געטאָ און אין וואַלד אין די גרויזאַמע יאָרן פון דער דייטשישער בעסטיאַלישער הערשאַפט, אין די יאָרן 1941—1944. די לידער און פּאָעמעס האָבן אַרויסגערופן, ווי מ'האָט געקאָנט דערוואַרטן, אַ געוואַלדיקן אינטערעס ביים לייענער און ביי די קריטיקער. ס'זענען פאַרעפנטלעכט געוואָרן אין פאַרשיידענע צייטונגען און צייטשריפטן באַגייסטערטע אָפּהאַנדלונגען וועגן דעם דיכטער, וואָס האָט דורך זיינע טיף־וויטיקדיקע און מוטיק־דערהויבענע געזאַנגען געבראַכט צום קינסטלערישן און מענטשלעכן אויסדרוק די מוראדיקע קאַטאַסטראָפע און גלייכצייטיק דעם שטאַרקן ווילן פון דעם יידישן מענטשן צו לעבן און צו ציען ווייטער די גאָלדענע קייט פונעם יידישן פאָלק און פון זיין שאַפן. —

די 20 לידער, וואָס מיר ברענגען אין אָט דער זאַמלונג, זענען אונדז צוגעשיקט געוואָרן דורך א. סוצקעווער פון מאָסקווע מיט אַ צושריפט, אַז ער האָט די לידער געהאַט געשריבן אין ווילנער געטאָ און זיי דאָרטן פאַרגראָבן אין אַ קעלער. ער האָט זיי ערשט איצט אויפגעגראָבן, און ער בעט צוצוגעבן זיי צו זיין לידער־זאַמלונג „די פעסטונג". אַזוי ווי דאָס בוך איז שוין געווען אָפּגעדרוקט, האָבן מיר די לידער פאַרעפנטלעכט אין „יידישע קולטור" נ' 4, 1946, און איצט גיבן מיר זיי אַרויס אין אַ באַזונדער ביכל.

אַפּריל, 1946. **איקוף־פאַרלאַג.**

אַ שטים פון האַרץ

אַ שטים פון האַרץ באַפעלט מיר: גלייב
אין שוין פאַרשוועכטן וואָרט געדעכטשאַפט.
דער ווייטער יורש פון אַ לייב
מוז ווידערשפּעניקן זיין קנעכטשאַפט.

ס׳איז דאָ אַ גאַנג. עס ליגט זיין ציל
אין ווילדן אורוואַלד פון זכרון.
ס׳איז אויך פאַראַן אַזאַ באַציל,
וואָס טראָגט דעם סם פון טויזנט יאָרן.

און זוכסטו פאַר דיין פּיין אַ זין —
פאַרוואַנדל זיך אין איר אַנטפּלעקער,
און הער ווי זיידעס וועקן זין
ווי שטורעם־העק אין בראַנדז פון גלעקער.

ס׳איז דאָ אַ גאַנג. איז קלעטער, שפּרייז,
קויף־אויס דעם דורותדיקן שטרויכל.
דער טויט איז מוחל יעדן גרייז,
נאָר זיין אַ קנעכט איז ער ניט מוחל.

22 יולי, 1941.

ביי אַ וואַרעמען בערגעלע

ביי אַ וואַרעמען בערגעלע פערדישע מיסט, —
וואַרעם איך, וואַרעם די אייזיקע הענט.
איך וואַרעם די הענט און אין האַרץ מיך פאַרדריסט:
צו ווינציק ביז איצטער פאַרנומען, דערקענט,
די גרייסקייט פון קליינקייט . . .
ס׳קען טרעפן, אַז אויך
פון אַ בערגעלע מיסט אַט דער וואַרעמער הויך,
זאָל ווערן אַ ליד אין דערהויבענער שיינקייט.

15 דעצעמבער, 1941.

די שאַרפע ליפן . . .

די שאַרפע ליפן האָבן מיך געגראָבן ווי אַ רידל,
אַרויסגעגראָבן פון מיין גייסט פאַרשאָטענע ברילִיאַנטן...
און וואָלסטו ניט געאַקערט, וואָלט איך זיין אַ שטומע פידל
מיט אַ קלאַנגען־ים אָן אומבאַקאַנטן.

און ניט איך וואָלט געוואוסט מיין גרויס פאַרמעג
פאַרזיגלט אונטער יאָרנדיקע שיכטן,
און ניט איך וואָלט געזען אין זיך דעם אָפּשפּיגל פון טעג,
ווי עס זעט אַ נאַכטיק וואַסער שווימענדיקע ליכטן...

רונד אַרום איז ערד־געטרייסל, צוגעגרייטער טרויער,
נאָר אינמיטן איז פאַרפלעקלט אונדזער טריי געצעלט.
עס האָט דיין ליבשאַפט ווי אַ טויב געוואָרקעט מיר אין אויער:
„אָ, לאָמיר, אָפּגעצוימט פון וועלט, באַשאַפן דאָ אַ וועלט!"

15 פעברואַר, 1943.

די גראָע קרוין

ס׳האָט ניט געדויערט מערער ווי אַ פינטל מיט די אויגן,
נאָר ס׳איז געווען גענוג די וועלט זאָל אונטערגיין. און גלייך —
האָט איבער שוואַרצע מיידל־האָר אַ גראָקייט זיך באַצויגן
ווי לייכטער וואָלקן, וואָס פאַרדעקט די כוואַליעס אויף אַ טייך.

דערנאָך האָט אין איר שמייכל זיך צוריק די וועלט געלייטערט,
ווען כ׳האָב געקושט איר אָקסל וואו ס׳האָט דורכגעהאָקט אַ קויל.
די טויט־ניגונים האָבן זיך געזעגנט און דערווייטערט,
נאָר מיר האָט זיך געדאַכט: עס האָט פאַרשלונגען זיי מיין מויל!
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אַ שטילקייט איז געקומען, ווי פון אויסגעריבטע נעסטער,
און אין דער מיט פון שטילקייט — איז געשמידט געווען די וואָר.
ווייל ניט פאַר זיך אַליין, זי האָט געליבט פאַר אַלע שוועסטער,
ווייל „אַנדערש קען דאָך גאָר ניט זיין, מיין טייערער, מיין בעסטער,
ווי ס׳קען ניט ווערן שוואַרץ די גראָע קרוין פון מיינע האָר.“

3 מאַי, 1942.

צווײ סטראָפן

1

ניט זאָג: די צײַט איז שולדיק. צײַט איז בלויז אַ שפּיגל,
צעשפּליטערסט זי אין טעג און נעכט און אײביק בלײַבט זי גאַנץ.
אין אײנעם אַזאַ שפּליטער נאָך צאַנקט דײַן גרינע ווײגל
און גראָע האָר שוין בליען אין אַ צווײַטנס גלאַנץ.

2

דערפֿאַר, ווײַל ס׳ברענגט די ערד אויך פּאַר דעם רשע עפּל —
איז ניט צו מוחל זײַן די אומגערעכטע ערד.
און שולדיק איז די שווערד, וואָס בלאַנקעט אין אַ נעפּל
ווען אומגליק איז געקומען פֿריער ווי די שווערד.

10 מערץ, 1943.

יעדע שעה, יעדער טאָג

יעדע שעה, יעדער טאָג, —
איז מער ניט קיין שעה,
איז מער ניט קיין טאָג.

ס'איז אַ גרייטער מזבח ביי דיר אין געביין,
וואו פאַרשלונגען ווערט אַלץ, וואָס דו פילסט, וואָס דו זעסט,
און דו זינגסט נאָך דערביי, ווען דו פרעסט זיך אַליין.

27 אפריל, 1943.

גלוסט זיך מיר צו טאָן אַ תפילה...

גלוסט זיך מיר צו טאָן אַ תפילה — ווייס איך ניט צו וועמען,
דער, וואָס האָט אַמאָל געטרייסט מיך, ווערט עס ניט פאַרנעמען,
ווייס איך ניט צו וועמען —
טוט דאָס האַרץ מיר קלעמען.

אפשר זאָל איך בעטן ביי אַ שטערן: „פריינט מיין ווייטער,
כ'האָב מיין וואָרט פאַרלוירן, קום און זיי אים אַ פאַרבייטער!"
אויף דער גוטער שטערן
ווערט עס ניט דערהערן...

נאָר אַ תפילה זאָגן מוז איך, עמעץ גאָר אַ נאָענטער
פייניקט זיך אין מיין נשמה און די תפילה מאָנט ער,—
וועל איך אָן אַ זינען
פלאַפּלען ביז באַגינען.

17 יאַנואַר, 1942.

פאַרברענטע פערל

ניט דערפאַר, ווייל מיינע ווערטער וואַרפן זיך
גלייך ווי הענט צעבראָכענע נאָך רעטונג,
ניט ווייל ווי צעבליצטע ציין זיי שאַרפן זיך
צו אַ לייב אין פינצטערניש, — נאָך זעטונג, —
ניט דערפאַר האָב איך דיך פיינט אין סאַמע העכסטן גרימצאָרן,
דו געשריבן וואָרט, — מיין וועלטס פאַרבייטער;
נאָר דערפאַר, ווייל דיינע שטריכן גלימצערן
ווי פאַרברענטע פערל
נאָך אַן אויסגעצאַנקטן שייטער,
און קיינער — אויך ניט איך — דורך טעג צעריבענער,
דערקענט שוין ניט די האַלדז אין פלאַם געוואַשן,
וואָס פון אַלע פריידן איז געבליבן איר
גראָ־פאַרברענט פערל אין די אַשן — — — — — — — —

28 יולי, 1943.

בלעטלעך אַש

— איך וואַרעם טיי מיט דיינע בריוו,
מיין איינציקער פאַרמעגן,
און ס׳בלייבן דינע בלעטלעך אַש
מיט גליי־ווערים באַשפּרינקלט,
וואָס איך אַליין קען לייענען, קען פרעגן:
איך וואַרעם טיי מיט דיינע בריוו,
מיין איינציקער פאַרמעגן?

זאָל שטומער זיין דער ווינט פון אַ מצבה!
זאָל מיין שאָטן מער זיך ניט באַוועגן!
— איין בלאָז
און אַל דיין היילנדיקע שיינקייט
וועט אייפערזיכטיק מאַכן אַלע וועגן.

ווי טייער ביסטו מיר אין בלעטלעך אַש,
ווי ליכטיק שטאַרבסטו אויס אין בלעטלעך אַש.
וואָס איך אַליין קען לייענען, קען פרעגן:
איך וואַרעם טיי מיט דיינע בריוו,
מיין איינציקער פאַרמעגן?

6 יולי, 1941.

צום קינד

צי פון הונגער,
צי פון גרויסער ליבשאַפט, —
נאָר אַן עדות איז דערביי דיין מאַמע:
איך האָב געוועלט דיך איינשלינגען, מיין קינד,
ביים פילן ווי דיין גופל קילט זיך אָפּ
אין מיינע פינגער,
גלייך איך וואָלט אין זיי געדריקט
אַ וואַרעמע גלאָז טיי,
פילנדיק דעם איבערגאַנג צו קאַלטקייט . . .

ווייל דו ביסט ניט קיין פרעמדער, ניט קיין גאַסט,
אויף אונדזער ערד געבוירט מען ניט קיין צווייטן, —
נאָר זיך אַליין געבוירט מען ווי אַ רינג,
און די רינגען שליסן זיך אין קייטן.

קינד מיינס,
וואָס אין ווערטער הייסטו: ליבשאַפט,
און ניט אין ווערטער ביסטו עס אַליין,
דו — דער קערן פון מיין יעדן חלום,
פאַרהוילענער דריטער,
וואָס פון די ווינקלען פון דער וועלטס,
האָסטו מיטן וואונדער פון אַן אומגעזעענעם שטורעם
צונויפגעבראַכט, צונויפגעגאָסן צווייען
צו באַשאַפן דיך און צו דערפרייען: —

פאַרוואָס האָסטו פאַרטונקלט דעם באַשאַף,
מיט דעם וואָס דו האָסט צוגעמאַכט די אויגן
און געלאָזט מיך בעטלערדיק אין דרויסן
צוזאַמען מיט אַ וועלט אַן אויסשנייטער,
וואָס דו האָסט אָפּגעוואָרפן אויף צוריק?

דיך האָט ניט דערפרייט קיין וויג,
וואָס יעדע איר באַוועגונג
באַהאַלט אין זיך דעם ציטער פון געזאַנג.
עס מעג די זון זיך אויסשטעכן די אויגן —
ווייל קיינמאָל האָסטו ניט געזען איר ליכט.
אַ טראָפּן סם האָט אויסגעברענט דיין גלויבן,
דו האָסט געמיינט:
ס'איז וואַרעם־זיסע מילך.
— — — — — — — — — — — — — — — — — —
איך האָב געוועלט דיך איינשלינגען, מיין קינד,
כדי צו פילן דעם געשמאַק
פון מיין געהאָפטער צוקונפט,
אפשר וועסטו בליען ווי אַמאָל
אין מיין געבליט.

נאָר איך בין ניט ווערט צו זיין דיין קבר.
וועל איך דיך אַוועקשענקען
דעם רופנדיקן שניי,
דעם שניי — מיין ערשטן יום־טוב,
און וועסט זינקען
ווי אַ שפּליטער זונפאַרגאַנג
אין זיינע שטילע טיפן
און אָפּגעבן אַ גרוס פון מיר
די איינגעפרירטע גרעזלעך — — — —

18 יאַנואַר, 1943.

ווי אַזוי?

ווי אַזוי און מיט וואָס וועסטו פּילן
דיין בעכער אין טאָג פון באַפרייאונג?
ביסטו גרייט אין דיין פרייד צו דערפילן
דיין פאַרגאַנגענהייטס פינצטערע שרייאונג
וואו עס גליווערן שאַרבנס פון טעג
אין אַ תהום אָן אַ גרונט, אָן אַ דעק?

דו וועסט זוכן אַ שליסל צו פּאַסן
פאַר דיינע פאַרהאַקטע שלעסער.
ווי ברויט וועסטו בייסן די גאַסן
און טראַכטן: דער פריער איז בעסער.
און די צייט וועט דיך עקבערן שטיל
ווי אין פויסט אַ געפאַנגענע גריל.

און ס'וועט זיין דיין זכרון געגליכן
צו אַן אַלטער פאַרשאָטענער שטאָט.
און דיין דרויסיקער בליק וועט דאָרט קריכן
ווי אַ קראָט, ווי אַ קראָט — — — — — — —

14 פעברואַר, 1943.

נאָכן טויט

איז הייסט עס, גענוגיק דער שטאָך פון אַ בלייכל
עס זאָל דיך אין מיטן דערינען פאַרראַטן
די זון אויף דער לאָנקע, דיין ליבלינג דאָס טייכל,
די פרוי וואָס ליבסט און דיין אייגענער שאָטן?

אַזוי טאַקע הייסט עס. דאָס איז די באַלוינונג
פאַר דרייסיק יאָר זיין מיט גורל אויף מעסערס.
איך ווייס ניט ווי טייער עס קאָסט מיר די וואוינונג, —
איך צאָל מיט מיין לעבן ווייל כ׳האָב ניט קיין בעסערס.

אַ ליגן, עס טינטלען פאָעטן אַ ליגן,
אַז טויט, מיינע פריינט, איז אַזאַ און אַ זעלכער!
איך זופ דאָך אַצינד זיין פאַרשאָלטענעם ניגון
און ווייס, אויף מיין ערן־וואָרט, וואָסער און וועלכער.

און נאָך אַ זאַך ווייס איך: מיין גייסט איז, אַשטייגער,
ניטאָ. נאָר מיין גוף בייט ניט איבער זיין פאָרעם, —
פאַרוואָס אָבער קלאַפּט אויף מיין האַנט נאָך דער זייגער,
ווען צייט איז ניט נייטיק שוין מער אין די קברים?

צי וויל ער מיר וויזן: פון יענער־וועלט, — אויבן
געהערט מיר אַ שטיקל באַוועגונג אויף דאַדערט?
ווי שווער מיר איז איצטער צו גלייבן אַן גלויבן
אַז עמעץ באַדאַרף עס אַזוי און ער פאָדערט!

ווי שווער איז דאָ שטענדיק צו ליגן פאַרפאָרעצט,
ניט רעדן, ניט שרייבן, בלויז ליגן פאַרלאָשן.
איך טרוים שוין ניט מער ווי געוועזן, איך וואָר איצט,
די שטילקייט, וואָס פרעסט זיך אַליין, איז מיין לשון.

— — — — — — — — — — — — — — — —

איך זע איצט מיין לעבן — ווי כ׳וואָלט דורך אַ שפעלטל
געקוקט אויף אַ זונפאַרגאַנג ביז ער פאַרנידערט —
און עפּעס צערינט דורך די פינגער דאָס וועלטל
מיט וועלכן עס ווילט זיך צוריק זיין פאַרברידערט.

מאַי, 1942.

זאַנגען

צוויי יאָר, צוויי יאָר האָב איך געבענקט נאָך זאַנגען,
נאָך שטילע זאַנגען אויף אַ היימיש פעלד,
ווען איך האָב זיך געראַנגלט אין די צוואַנגען
וואָס האָבן מיך געפאַנגען
און פאַרשטעלט,
דעם וועג,
דעם ווייסן וועג צו יענע זאַנגען,
נאָר ניט די זאַנגען גופא אויפן פעלד.

די זאַנגען גופא — בליענדיקע בליצן,
זיי האָבן מיך באַשיצט מיט זייער שיין
פון ווייט־ווייט־ווייט,
ווי נאָר עס קען באַשיצן
אַ פעלד מיט זאַנגען . . .
און אַריין, אַריין
אין האַרץ, אין מוח, אין מיין בלוטס געזאַנגען,
אין חלום — דעם געפּלאַצטן בוטל וויין.

און מיטן זעלבן אומגעדולד און לאַקער
ווי איך האָב געוואַרט צו זיין באַפרייט —
האָט מיך אויך געצויגן צו דעם זאַנגענדיקן מקור,
הינטער געלן טויער
ווייט דאָרט, ווייט,
זיך צו וויגן, ליגן אין די זאַנגען —
אין גאָלדן קינדערוויגל פון מיין צייט.

און ווען מיין אָטעם האָט צעשמעלצט די צוואַנגען —
אַ ווינט האָט אין די אָדערן
געטאָן אַ פּיף, אַ רוף:
— „שטיי־אויף, בן אדם, גיי צו דיינע זאַנגען,
געגליכן איז שוין צו אַ זאַנג דיין גוף.“
און איך בין ווי דער גורל גייט געגאַנגען
דורך פאַרברענטע שטעט
נאָך יענעם רוף.

נאָר ווען איך בין דורך זונפאַרגאַנג אַ מידער
געקומען צו מיין אויסגעבענקטן פעלד —
ערשט עס ליגן דאָרטן מיינע ברידער
אויסגעקוילעט איבער גאָרן פעלד, —
און די זאַנגען מיט צעגליטע שטעכער,
אַדורכגעוואַקסן זיינען שיכט נאָך שיכט
דורך שאַרבנס, ריפּן...
און זיי שטייגן העכער, העכער, העכער,
צו דער זון וואָס קלייבט צונויף איר ליכט,
ווי איין זאַנג וואָלט דער צווייטער בחיפזון
געוואָלט אַריבערשטייגן אין איר גאַנג,
און אָט אַ זאַנג
האָט וואַגלען זיך געלאָזן
דורך אַ מויל מיט אויפגעדריקטע ציין!
און זאַנגען צוויי — דורך אויגנלעכער גראַמע . . .
און נאָך אַ זאַנג — דורך קינדערשן געוויין,
און אַ קאָרבלימל — דורך אַ בייניקער נשמה. — — — —

און דורכן פעלד, אין אָוונט־שיין צעבליטער,
איך האָב דערזען, דערזען אין העלער הויט:
אַלץ נעענטער צו מיר עס איילט אַ שניטער,
און שניידט דאָס נאָך־מלחמהדיקע ברויט.

29 סעפּטעמבער, 1942.

אויפן טויט פון יעקב גערשטיין *)

מיר האָבן שוין אַדורכגעזשאָווערט אַלע זיבן טויטן,
און זעען ניט דערפאַר די שווערד, וואָס פאָכעט נאָך צוקאָפּנס.
און אַלע אונדזערע געפילן זיינען ליכט אָן קנויטן,
וואָס קענען זיך ניט אָנכאַפּן, — נאָר שמעלצן זיך אין טראָפּנס.

נאָר גלייך עס וואָלטן פלוצים ווענט אונדז אָפּגעשיט מיט ציגל,
האָבן מיר זיך אויפגעוועקט בשעת דו ביסט אַנטשלאָפן,
און קלאָר דערזען דאָס פּנים פונעם ווייטיק ווי אין שפּיגל,
די סאַרפּעדיקע לאַטע־וואונד, אָן הילע, נאַקעט, אָפן.

אינאיינעם האָבן מיר געוועבט דעם אויפשטאַנד פון די טענער,
אינאיינעם אָפּט געפאַלן אונטער געטאָדיקע האַרבן;
און אַלץ האָט זיך געדאַכט, אַז דו, דער שטאָלצסטער פון די מענער,
וועסט בייקומען די שונאים — נאָר דו ביסט פאַרבליבן קרבן.

און מיר, וואָס גוססן נאָך אַלץ געבויגן אַרום אָרון,
פאַרנעמען, ווי דיין איינגעקלעמטער שווייגן מאַכט אונדז פעסטער.
מיר וועלן היטן טריי אין אונדזער האַרצן אָט דעם צאָרן,
ווי טריי דיך האָט געהיט דיין טרייע שוועסטער.

---

*) אַ באַוואוסטער ווילנער לערער, מוזיקער און געזעלשאַפטלעכער טוער.

װען ס׳װאָלט דײַן שײנער קאָפּ געפֿאַלן אין אַ צײַט אַן אַנדער —
װאָלטן מיר דײַן בלומען־גוף געטראָגן צו פֿאַרזײען . . .
און װי דער װאַנדער פֿון מוזיק — אַזױ דײַן לעצטער װאַנדער
באַגלײט פֿון קינדער גאַנצענע אַרמײען.

איצט קענען מיר אַפֿילו ניט באַגלײטן דײַן געבײן מער,
און ניט קײן װאָרט דיר מיטגעבן, װאָס זאָל באַלײַכטן יאָרן.
דו אײלסט אַלײן, װאו דײַנע זינגער ליגן אונטער בײמער,
און מיר פֿאַרבלײַבן דאָ, און אָטעמען דײַן צאָרן.

28 סעפּטעמבער, 1942.

י ה ו א ש

(צו די יהואש-פייערונגען אין געטאָ)

די ערד, — אַ בלינדער זשיפּענדיקער שטראָם, —
און אויפן שטראָם — אַ בינטל קראַנקע הייזער
ווי רעשטלעך פון אַ שיף...
אין זייער טיף —
נשמות פון אַרויסגעהויכטע שעהן.
און קינדער אין די ווינקלען —
גראָע טויבן אין אַ שטורעם,
פאַרקלאַמערטע אין זייער לעצטער מידקייט.

דאָס בינטל הייזער טראָגט זיך שטראָם אַראָפּ,
אַנטקעגן קאָכט אַ קעסלגרוב
מיט יעדן בליק אַלץ נענטער.
געזעגענונג,
און פלאַצעניש פון מאָרגנס,
ווערטער שיידן זיך מיט זאַכן ערב זייער סוף.

נאָך אַ רגע,
נאָך,
און
מיט אַ מאָל —
אַ נאָמען הייליק־אויסגעשמידט פון אַלטן גאָלד:
יהואש.
און שוין פאַרגייט מיט קאַרשנבליטן
דער פאַרשמאַכטער טרויער...

קוואַלן בלאָ, מיט זונען אויף די דעקן,
שגירלען זיך פאַרביי די נאַכטיק־פּלאַטערדיקע שויבן
און וואַרטן מע זאָל עפענען . . .
און אַנשטאָט גרוב און קעלער —
טורעמט צווישן צעדערן אַ טעמפּל
מיט זיילן אויסגעקנאָטענע
אויס דעם געביין פון דורות. — — —

ס'איז מאַכטיק־אויפגעוואַכטער יום־טוב!
ס'איז ליכטיק־ריכטיקע דערקענטשאַפט!
יעדער פון די גוססדיקע קינדער אין די ווינקלען —
אַ נייער מענטש מיט לויטער האַרץ און פּנים,
געוואַשן אינעם ערשטן טוי
פון שנייאיק־ווייסע רויזן . . .
און אויף די ליפּן —
בענטשונג און נבואה,
איינגעוועבט מיט זעאונגען
פון אויסגעלייזטער פרייד,
פון יובעלדיקן פאָלק . . .

דער טויט אַליין דערשרעקט זיך פאַר דער שיינקייט,
און טרייבט אַוועק צוריק
זיין בלאַטיק־רויכערדיקן קעסל — — — — —

6 אַפּריל, 1943.

פאַרנאַכט

... זיי ציען זיך, שאַרן, אין רייען, אין פאַלקן,
איך זע מער ניט קיינעם, נאָר פיל זייער גאַנג.
ווי פייגל אין פלאַטער פון הינטער אַ וואָלקן —
געשטאַלט נאָך געשטאַלט מיט באַזונדערן קלאַנג.

דורך מיר, דורך מיין האַרץ זיי ציען זיך אַלע,
און יעדער געפינט דאָרט זיין חלום און — זיך.
און ס'ווערט מיר אין ליכט פון מיין בלינדקייט נתגלה
פון וויפיל נשמות געקלעפּט איז מיין איך.

10 יאַנואַר, 1943.

קערנדלעך ווייץ

היילן, דערלאַנגט זיך אַן עפּן,
צעשפּאַלט זיך פון אונטער מיין האַק!
איידער די קויל וועט מיך טרעפן —
איך ברענג אייך מתנות אַ זאַק.

אַלטינקע, תכלתענע דפן
מיט פּורפּור אויף זילבערנע האָר,
ווערטער אויף פּאַרמעט, געשאַפן
דורך טויזנטער גרויזיקע יאָר.

ווי ביים באַשיצן אַן עופל —
איך לויף מיטן יידישן וואָרט,
נישטער אין איטלעכן היפּל,
דער גייסט זאָל ניט ווערן דערמאָרדט.

שטרעק אינעם שייטער די אָרעמס
און פריי זיך: דער עיקר איז דאָ!
מיינס איז נאָך אַמסטערדאַם, וואָרעמס,
ליוואָרנע, מאַדריד און ייוואָ . . .

אָ, ווי מיך פייניקט אַ שיימע
פּאַרטראָגן אין רויכיקן ווינט!
ס׳וואָרגן מיך לידער געהיימע:
— באַהאַלט אונדז אין דיין לאַבירינט!

גראָב איך און פלאַנץ מאַנוסקריפּטן . . .
און ווען ס׳טוט דער יאוש אַ פלייץ,
קומט מיר אין זינען: עגיפּטן,
אַ מעשה מיט קערנדלעך ווייץ.

און פאַר די שטערן דערציייל איך:
אַמאָל האָטביים נילוס געבויט
זיין פּיראַמידע אַ מלך,
צו קיניגן דאָרט נאָכן טויט.

און אין זיין גילדערנעם ארון
האָט ער זיינע דינער באַפעלט,
אָנשיטן ווייץ — לזכרון
פון אונדזער, דער ערדישער וועלט.

ניין טויזנט יאָר האָבן זונען
געביטן אין מדבר דעם גאַנג,
ביז מ׳האָט די קערנער געפונען
אין דער פּיראַמידע ניט לאַנג.

ניין טויזנט יאָר שוין פאַרגאַנגען!
נאָר ווען מ׳האָט די קערנער פאַרזייט, —
האָבן אין זוניקע זאַנגען
צעבליט זיך אַ בייט נאָך אַ בייט.

— — — — — — — — — — — — —

אפשר אויך וועלן די ווערטער
דערוואַרטן זיך ווען אויף דאָס ליכט —
וועלן אין שעה אין באַשערטער
צעבליען זיך אויך אומגעריכט?

און ווי דער אוראַלטער קערן
וואָס האָט זיך פאַרוואַנדלט אין זאַנג, —
וועלן די ווערטער אויך נערן,
וועלן די ווערטער געהערן
דעם פאָלק, אין זיין אייביקן גאַנג.

מערץ, 1943.

דער דיכטער

ער איז געלעגן אונטער טויזנט גופן,
מיט הייסן טריוואַקס אויפֿן קאַלטן אָטעם.
האָט מיטאַמאָל אַ ניגון אים גערופֿן
און דורכגעגליט דאָס האַרץ ווי אַ געבאָט אים.

דאָס האָט זיין ניט געבוירן ליד זיין היטער,
געמאָנט, געמאָנט פֿון חלום־לאַנדס געוועבן:
— „שטיי־אויף, דו ביסט מיין האַר און מיין געביטער,
אַ, ווער אָן דיר וועט ברענגען מיך צום לעבן?"

און ווי עס איז דערגאַנגען צו דעם דיכטער
דער אונטערקלאַנג פֿון ווערטער, שורות, גראַמען,
האָט אים באַקרוינט אַ טוי אין זיבן ליכטער:
— „דערוואַך! ווי טאַר אָן אויסלייזער פֿאַרזאַמען!"

די טויזנט גופֿן ווי פֿאַרפּלייצטע זאַנגען
זיי האָבן זיך צעשפּאָלטן אויפֿגערירטע,
און ער איז פֿון דער אונטערערד געגאַנגען
אַ נאַקעטער און אויפֿן שלייף אַ מירטע...

זיין הויט — ווי רויטער וויינטרויב קעגן פֿייער —
האָט ראָז באַמאָלט די וואָלקנדלעך אין הימל.
נאָר אויף די הענט, אין ליבשאַפֿט אין געטרייער —
עס צוקט אַ מיידל אייגעוועבט אין דרימל.

אַ שנירל געלינק זאַמד און ניט קיין פּערל
האָט פֿון איר האַלדז געפּינקלט זון אַנטקעגן.
און צווישן צאַרטע וויעס האָט אַ טרערל
די פֿליגעלעך צעפּאַכט — זיך צו באַוועגן.

נאָר ער האָט אַלץ געמיינט — דאָס איז דער ניגון...
און אָט דער ניגון איצטער בלוט און פֿלייש איז.
האָט ער געגומען שטאַרקער אים צעוויגן,
און ס'האָט באַגאַרטלט זיי אַ ווינט פֿון בראשית.

12 אויגוסט, 1943.

דער נביא

ער איז געווען דער בראַנדז־געשמידטער טויער
וואָס האָט פאַרטיידיקט ס׳לעצטע קינד אין פעסטונג.
און ווען אַ שפּיז האָט דורכגעהאַקט זיין ברוסט
און פונק אַנטקעגן פונק האָט זיך געלאָשן, —
איז ער געבליבן הענגען אין דעם איינגאַנג
פאַרעקשנט ווי אַ פעלז אַריבער אָפּגרונט
און אויך אַצינד ניט צוגעלאָזן קיינעם.

נאָר אַז פון די צעפּראַלטע אַמבראַזורן
האָט ווי מוראַשקע־שטראָמען שוואַרץ געריזלט
צעזאָדן בלוט אויף וואַקלדיקע ווענט —
און דאָס געוויין פון קינד האָט זיך געצאַפּלט
און אויסגעגאַנגען ווי אַ זומערפאָדים —
אַט דעמאָלט איז געפאַלן אויך דער נביא
און מיטגעשלעפּט מיט זיך אַ פליגל פעסטונג...

און ווי ער איז געלעגן — ערשט אַ שפּאַרבער
האָט דריי מאָל אים אַרומגעקרייזט, גענידערט,
פאַרקלאַמערט אין דעם נביאס האַרץ די קלאָען
און מיטן שפּיציק־אָנגעגליטן שנאָבל
גענומען פּיקן די פאַרנעצטע אויגן.

און איך, וואָס בין געווען דערפון דער עדות,
און האָב געאיילט צום אָפּיאָגן דעם שפּאַרבער —
געזען האָב איך אַזוינס: אין שאַרפן שנאָבל
געפינקלט האָט דעם נביאס גרויסע אויגן;
און ווי כ׳האָב זיך דערנעענטערט, האָט דער פויגל
אַ שניט געטאָן דריי צויבערקרייזן ווידער
און ס׳אויג איז גלייך אין מיינס אַריינגעפאַלן
ווי ס׳פאַלט אַריין אַ זונענשטראַל אין וואַסער...

16 אויגוסט, 1943.

ביסט דאָ!

ביסט דאָ, ביסט דאָ! ביסט לעבעדיקער קערן
אין טויטער שאָל פאַרוויקלט ווי אַן איי.
ביסט דאָ, ביסט דאָ! און ווּעסט אַ הילף מיר ווערן
בשעת דיך ווּעט דערוואַרעמען מיין ווײ.
כ׳בין נאַקעט אויפן פראָסט. און זע, איך וואַרעם
דיין טויטע שאָל: דערבאַרעם זיך, דערבאַרעם!

און דו ווּעסט דאָך זיך מוזן טאָן אַן עפן
און פריי זיין אויס די קלאַמערן פון וואָרט,
ווּעט דיין בליק דעמאָלט זיך מיט מיינעם טרעפן
און בלייבן הענגען צווישן מיר און — מאָרד.
און זיך אַליין ווּעסטו צום נס באַשווערן
ווי איצטער איך, מיט וואַרעמקייט פון טרערן.

עס איילט דער טויט, אויף קוילן־שאַרפן רייט ער
צום דורשטעכן אין מיר מיין העלסטן טרוים.
אַ רגע — און איך ליג שוין אַ פאַרבלייטער
אויב דו ווּעסט ניט פאַרלויפן, זיין אַ צוים.
פאַרלויף דעם וועג! אויב ניט, ווּעט דיר פאַרדריסן,
ווייל אויך אַ נס מוז האָבן אַ געוויסן...

23 נאָוועמבער, 1942.